

Η έννοια της θεραπείας στη λαϊκή θρησκευτικότητα

[Ορθοδοξία / Ορθόδοξη Θεολογία και επιστήμη](#)

[Παρασκευή Κιζιρίδου, Δρ Θεολογίας](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=166449>]

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τη λαϊκή θρησκευτικότητα και τη σύνδεση της με τρεις όψεις της θεραπευτικής πρακτικής, δηλαδή τη μαγική θεραπευτική, τη θεουργική ιατρική και την επιστημονική ιατρική. Αρχικά όμως είναι αναγκαίο να προσδιορισθεί η έννοια της «λαϊκής θρησκείας». Η καλύτερη προσέγγιση της λαϊκής θρησκείας, για μία όσο το δυνατόν καλύτερη κατανόηση της, γίνεται πάντα σε αντιπαραβολή με την επίσημη θρησκεία. Έτσι, η λαϊκή θρησκεία ορίζεται το αντίθετο της επίσημης ή θεσμοποιημένης θρησκείας και βιώνεται κυρίως από τα κατώτερα λαϊκά στρώματα.[2] Παράλληλα, ο όρος αυτός εκφράζει δύο μορφές θρησκευτικής συμπεριφοράς. Η μία τοποθετείται εκτός των εκκλησιαστικών ορίων, πρόκειται δηλαδή για μια περιθωριοποιημένη θρησκεία, και σχετίζεται με μαγικές, προληπτικές και δεισιδαιμονικές συμπεριφορές, ενώ η δεύτερη μορφή της λαϊκής θρησκείας εκλαμβάνεται ως λαϊκή ευσέβεια, η οποία

μπορεί να έχει την θέση της εντός των εκκλησιαστικών ορίων. Και οι δύο μορφές χαρακτηρίζονται από αυθορμητισμό και από μια αυθεντικότητα που προκύπτει από τα πηγαία και βαθιά συναισθήματα του ανθρώπου, χωρίς να είναι αναγκαία κάποια τυποποίηση ή οργάνωση. [3]

Αναγκαίο είναι επίσης να προσδιοριστούν οι όροι της θεουργικής ιατρικής, της μαγικής θεραπευτικής και της ιατρικής επιστήμης. Έτσι με τον όρο «θεουργική ιατρική» νοείται η ίαση που πραγματοποιείται μέσω της επενέργειας θείων δυνάμεων, [4] ενώ με τον όρο «επιστημονική ιατρική» νοείται η κλινική παρατήρηση και η εξερεύνηση των φυσικών αιτιών των ασθενειών, και η θεραπεία τους με τις επιστημονικές μεθόδους της κάθε εποχής. Από την άλλη ο όρος «μαγευτική θεραπευτική» αφορά την ίαση μέσω μαγικών μεθόδων και μαγικών τελετουργιών, οι οποίες στην αρχαιότητα στόχευαν στην υποταγή του θείου θελήματος στο ανθρώπινο, ενώ στον χριστιανισμό χαρακτηρίζονταν ως έργα δαιμονικής πλάνης.

Η παρούσα μελέτη χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη, στην προχριστιανική και στη χριστιανική περίοδο, έχοντας ως οδηγό την πορεία αυτών των τριών πεδίων, της

θεουργικής ιατρικής, της μαγικής θεραπευτικής και της ιατρικής επιστήμης, ανά τους αιώνες. Στους προχριστιανικούς χρόνους οι άνθρωποι απέδιδαν τις ασθένειες ή έναν δύσκολο τοκετό σε ανώτερες από τους ίδιους δυνάμεις, τις οποίες προσπαθούσαν να εξευμενίσουν με θυσίες και αναθήματα. Στην αρχαία Ελλάδα οι άνθρωποι απευθύνονταν για θέματα υγείας κυρίως στον Απόλλωνα και τον Ασκληπιό, ενώ για θέματα υγείας που αφορούσαν τη γυναικεία φύση και τα παιδιά στην Ειλειθυία και στην Άρτεμη. Πρακτικές, όπως αυτή της εγκοίμησης, πραγματοποιούνταν σε ιερά θεών και ηρώων θεραπειών, κατά τη διάρκεια των οποίων οι άνθρωποι ονειρεύονταν τον θεό ή τον ήρωα, ο οποίος πίστευαν ότι τους θεράπευε με διάφορες μεθόδους, πολλές εκ των οποίων ήταν όμοιες με τις μεθόδους της ιατρικής επιστήμης. Ιδιαίτερα διαδεδομένη ήταν επίσης η αφιερωματική πρακτική ως ένδειξη ευγνωμοσύνης ή ικεσίας προς τους θεούς για κάποια θεραπεία, αλλά και η χρήση φυλακτών για θεραπεία και προστασία από κάθε ασθένεια και κάθε κακή επενέργεια.

Σημαντικό θεραπευτικό ρόλο έπαιζαν και οι διάφορες υδάτινες πηγές που ήταν αφιερωμένες σε διάφορες θεϊκές δυνάμεις. Οι άνθρωποι όμως δεν κατέφευγαν μόνο στις μεθόδους της θεουργικής ιατρικής για να θεραπευτούν, αλλά και σε αυτές της μαγικής θεραπευτικής και της ιατρικής επιστήμης. Η μαγεία με διάφορες τελετουργίες, επωδές, φυλακτά κ.ά. υποσχόταν τη θεραπεία και άμεσες λύσεις σε όλους όσους υπέφεραν από ασθένειες ή ακόμα και από επενέργεια κάποιου «βάσκανου οφθαλμού», πάντα έναντι αμοιβής. Στην ουσία όμως εκμεταλλευόταν την αδυναμία των πασχόντων να αντιμετωπίσουν την ασθένειά τους, αλλά και την ευπιστία και την αφέλειά τους. Από την άλλη, η ιατρική επιστήμη, με πρωτοπόρους τους ιπποκρατικούς ιατρούς, έκανε λόγο για πρώτη φορά για φυσικά αίτια των ασθενειών και απάλλαξε τους θεούς από την ευθύνη τους για αυτές. Επίσης, προσέφερε στους ασθενείς τα δικά της μέσα θεραπείας (φάρμακα, δίαιτα κ.ά.), απαλλαγμένα από προλήψεις, δεισιδαιμονίες και μαγικά τεχνάσματα. Ωστόσο, η ιατρική επιστήμη αποδεχόταν τη θεουργική ιατρική και συνεργαζόταν με αυτήν, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ανιάτων ασθενειών, ενώ μαζί με τη θεουργική ιατρική καταδίκάζαν τις θεραπευτικές μεθόδους της μαγείας. Την ίδια στάση κρατούσε και η φιλοσοφική σκέψη.[5]

2.Βλ. Νίκης Παπαγεωργίου, «Η λαϊκή θρησκεία στον Mex Weber», Κληρονομία (ανάτυπον), τ.24, Τεύχη Α'-Β', Θεσσαλονίκη 1994, σ. 163

3. Βλ. P.H.Vrijhof, "Official and Popular Religion in 20th Century Western Christianity", στο Official and Popular Religion: Analysis of a Theme for Religious Studies, Pieter H.Vrijhof and Jacques Waardenburg (ed.), The Hague, Mouton, Great Britain 1979, σ.223,225-226. Βλ. Νίκης Παπαγεωργίου, «Η λαϊκή θρησκεία στον Mex Weber», ό.π, σ.163-164.

4.Βλ. Γερασίμου Α.Ρηγάτου, Η αρχαία ιατρική στη λαϊκή μας παράδοση , εκδ Βήτα,Αθήνα 2007 [2]σ.11.

5. Για την αρνητική στάση της επιστημονικής ιατρικής και της φιλοσοφικής σκέψης εναντίον της μαγείας, βλ. αντίστοιχα Ιπποκράτη, *Περὶ ἰερῆς νόσου* 1-5, Ιπποκράτη, *Ιατρική θεωρία και πράξη*, μτφ. - εισαγ. - σχόλια Δ. Λυπουρλής, εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 330-348 και Πλάτωνα, *Νόμοι*, Βιβλίο Ι΄, 909 a-b.

<http://bit.ly/2uPjoVz>